

Intellectuele nieuwsgierigheid is verschrompeld Studentendom

Een gloednieuwe BMW draait de parkeerplaats van het universiteitsterrein op. Twee Hindostaanse tieners stappen uit. Ze hebben iets weg van een pas getrouwd stel: keurig in de kleding, onhandig met elkaar, alsof ze het middelpunt vormen van de omgeving. Alleen de boeken en hun leeftijd doen vermoeden dat het studenten zijn. De auto is ongetwijfeld van zijn pa, denk ik dan. Kennelijk een geslaagde migrant of iemand die oud geld in Suriname heeft. Vlotte zoonlief is een veelbelovende student in de bedrijfseconomie of informatica en hoopt over enkele jaren miljonair te zijn. Uitzondering op dit hedendaagse prototype vormen de werkstudenten met een Surinaams paspoort. Hun directe verwanten wonen overzee. Ze hebben weinig contacten en financiële steun, gaan sober maar representatief door het leven.

De moderne student, met clichés geprogrammeerd en dollartekens in de ogen, heb ik vaker meegemaakt. Wie heeft ze niet in de eigen verwanten- en kennissenkring? Vanuit mijn functie als wetenschappelijk onderzoeker moet ik regelmatig studenten begeleiden. Ook als docent arbeidseconomie ben ik ze herhaaldelijk tegengekomen. Zij voeren hun eigen guerrilla-oorlog. Maar anders dan H.M. Enzensberger meent in zijn *Oog in oog met de burgeroorlog* heeft elke deelnemer aan deze oorlog eigen motieven en agenda's. De ontwikkeling naar geaccepteerde domheid en zelfdestructie ziet Enzensberger haast als een onverbidde proces. Dat kan hij makkelijk schetsen omdat hij mensen ontdekt van motieven en emoties. Het verdere verloop van het verhaal is zijn eigen hersenspinsel.

De inzet van de moderne studentenguerrilla heet succes. De geschiedenis begint bij hun geboorte. Hun inzichten reiken niet verder dan de verplichte kost van school. Ze voelen dat niet als een beperking, noch dat hun belangstelling niet veel verder gaat dan geld, auto's, kleren, muziek, computers, audio-apparatuur; spulletjes om hun moderniteit te onderstrepen. Het geloof in 'loopbaanplanning', 'beleid', 'eigen kunnen' en 'de markt' verraadt dat zij gewilde slachtoffers zijn van deze tijd. Hun status als universiteitsstudent is een vrijbrief om de grootste stompzinnigheid te debiteren. Nieuwe vertegenwoordigers van het ik-tijdperk, simpele zielen met een opleiding, onvolwassen narcistisch, zonder hogere doelen, een gediplomeerd gevaar voor hun omgeving. Het eindproduct van marktwerking in een universiteit, het ideaal waar hoogleraar economie Eduard Bomhoff zich zo voor beijvert in de columns van *NRC Handelsblad* en elders. Ach ja, die universiteit is ook niet meer wat ze was, de professoren evenmin.

Hoe anders zijn mijn ervaringen van het studentenleven. Aankomst in Leiden in 1973. Studie sociologie der niet-westerse volken. Kleine kamer in een studentenflat, koud weer, vreemde omgeving, eenzaamheid - deze associaties resten mij nog. Wat zich toen en in de jaren daarna heeft voltrokken, is niet te duiden met de milde term cultuurschok. Het was een totale sociale en emotionele ontworteling. Zwanger van psychische conflicten, zwalkend tussen continenten, zocht ik wanhopig antwoorden op existentiële vragen in psychiatrie, cultuurfilosofie, geschiedenis, oosterse godsdiensten. Tevergeefs, de antwoorden lagen in de tijd. Mijn worsteling had iets weg van de innerlijke strijd die Leo Ferrier beschreef in zijn roman *Atman*. Deze ondergewaardeerde juweel van de Surinaamse literatuur stelde het probleem aan de orde van raciale vermenging, in casu tussen een Hindostaan en een creool. Ferrier behoorde tot de Hindostaanse gemeenschap noch tot de creoolse, maar verenigde tegelijkertijd delen van beide werelden in zich, een biologische voorloper van de tweede generatie in Nederland.

Het probleem van de auteur was in feite groter en complexer. Hij was homoseksueel en in de

bekrompen laat-koloniale Surinaamse samenleving bestond daar geen begrip voor. De persoonlijke moed van Ferrier om deze taboes aan de orde te stellen, was onnavolgbaar, zijn kwetsbaarheid, zijn leed en zelfs zijn bevrijding hadden iets tragisch. Want zijn overwinning stigmatiseerde en isoleerde hem. Wie zei dat ook al weer: onwetendheid is te bestrijden, met domheid moet je leven. Hoezeer ik de openheid van de auteur bewonderde, het ontbrak mij aan durf om met innerlijke roerselen naar buiten te komen. Mijn gedichten bleven m'n kostbaarste geheim.

De kolonie Westindische studenten in Leiden bestond uit marxisten-leninisten, gematigde socialisten, aanhangers van bestaande Hindostaanse en creoolse partijen, een belangrijke groep 'neutralen' en een enkele Antilliaanse student die haast had om terug te gaan. Studeren was een paspoort tot een goed leven, beseften vooral de partners van de voornamelijk mannelijke studenten. Bea Vianen heeft dat prachtig beschreven in haar roman *Het paradijs van Oranje*. Vianen heeft een ontwapenende hekel aan *show off*, het etaleren van materiële zaken, aan geroddel en starre conventies, de intriges en de schijnheiligheid van vooral Hindostaanse Surinamers. In het paradijs van Oranje bloeien deze eigenschappen, haar boek heeft nog steeds sociologische waarde. Maar toen, in de nadagen van de *flower power*-periode, waren *show and glamour* ingetogen. Behalve bij de corpballen, die wisten dat de wereld om hen draaide.

Destijds wilden de meeste studenten hun land 'opbouwen', een klein deel streefde naar een socialistisch paradijs in het Caraïbisch gebied. Een aanzienlijk deel van beide groepen ging inderdaad terug. Bevlogenheid, in diverse vormen en gradaties, kenmerkte hen en ook autochtone studenten. Dat kon tragische vormen aannemen. Nooit vergeet ik de woorden van een student die eens zijn vader zag voorrijden en met onbegrijpelijke bitterheid opmerkte: "Daar komt het bankkapitaal mij opzoeken." Of die veelbelovende Surinaamse student die niet kon verdragen dat het kapitaal de mensheid uitbuitte en in een psychiatrische inrichting belandde. Of het gemak waarmee menig vrouwelijke student haar geloof in het socialisme of haar solidariteit met de derde wereld bij voorkeur in het bed van gekleurde studenten kenbaar maakte.

Ook deze seksuele ontmoetingen waren in meerdere opzichten contacten tussen twee werelden. Het destijds gangbare interpretatiekader verschafte de Frans-Westindische psychiater Franz Fanon in zijn boek *Zwarte huid, blanke maskers*. De Duitse filosoof Hegel modifierend, hanteerde Fanon een model van de zwarte slaaf en de blanke meesteres. De vernederde zwarte slaaf fantaseerde over zijn bevrijding door onder andere de blanke meesteres te neuken. Dat was een machtshandeling, een daad van bevrijding van zijn minderwaardigheidsgevoel en uit de ondergeschikte positie. En voorwaar, hoeveel Surinaamse studenten togen na aankomst op Schiphol niet naar een bordeel om het recept van Fanon waar te maken? En de beweegredenen van de blanke vrouwelijke studenten? De projectie van een eigen lustfantasie: de primitieve zwarte, begiftigd met dierlijke potenties, en een levende belofte van onuitputtelijk seksueel genot. Het socialistisch bankroet lag in het verschiet.

Geen van genoemde coterieën bood mij geestelijk onderdak, al dacht ik soms van wel. Achteraf bezien bestond mijn redding - in wisselende volgorde - uit bier, vrouwen, boeken en enkele vrienden. Een groot deel van de rijksstudietoelage ging op aan boeken. Boeken werden destijds niet gelezen, maar verslonden.

De verbeelding was aan de macht, eruditie en gerijpte kennis waren troef. Vooral in kroegen, tegelijkertijd een alternatieve collegezaal en favoriete versierplaats, manifesteerde zich dat. Colleges volgden we niet graag - ze waren overigens zelden verplicht - en oppositie vanuit de studenten konden de professoren meestal waarderen. In de periode van studentenopstanden, democratisering, krakers, hippies, Viet-Nam en Nieuw Links was verzet tegen alles wat je associeerde met het *establishment* een morele of politieke plicht, onaangepastheid was een

graadmeter voor de juiste opstelling. In dit klimaat veranderden titels van boeken in slogans. Zo bijvoorbeeld Herman Milikowski's *Lof der onaangepastheid* waarin een lans werd gebroken voor de wooncultuur van a-sociale gezinnen en dat niets van doen had met het gangbare 'het persoonlijke is politiek'. Toepasselijker was Theodor Roszaks *De opkomst van een tegencultuur* waarin, vrij weergegeven, de opkomst en betekenis van alternatieve jeugdculturen in de Verenigde Staten werd geanalyseerd. Deze titels legitimeerden afwijkend gedrag of inspireerden tot verzet. Elke langharige, veelal uit rijke gezinnen afkomstige, marihuana-rokende student kende deze titels zonder ze gelezen te hebben. Het waren de banieren van een levensstijl. Studenten konden zich wentelen in het superieure besef over de juiste inzichten te beschikken of het grootste slachtoffer te zijn. In beide gevallen hadden ze het meeste recht van spreken. Dat gold vooral voor de gekleurde studenten. Moeilijk was dat niet. Tijdens colleges herkende ik de derde wereld waar docenten naar verwezen. Autochtone studenten, nauwelijks weg uit de geborgenheid van het ouderlijk gezin, moesten een beroep doen op hun verbeelding. Maar zij bezaten in elk geval de nieuwsgierigheid en de zendingsdrang om van deze wereld een betere plaats te maken. Van die honger naar kennis en alternatieve wijsheden is nagenoeg niets meer te bespeuren bij de huidige generatie studenten.

Al deze contrasten werd ik in een flits gewaar toen ik de twee bruinelingen giechelend zag weglopen. Zij staan anders in het leven, hun mens- en hun wereldbeeld verschillen van de mijne, dat is duidelijk. Een verandering ten goede vind ik het niet. Hun enig excuus is de tijdgeest; en ze hebben hun leeftijd mee.

Ruben Gowricharn